

Polacy na Litwie

Regionalne źródło konfliktów

Granice narodowe i etniczne nie wszędzie się nakładają, szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej. To czasem może prowadzić do konfliktów – tak jak dzisiejszy konflikt między Polską i Litwą.

Prawa mniejszości narodowych i etnicznych zostały w Europie bezwarunkowo zagwarantowane. Był to wkład w zagwarantowanie pokoju i bezpieczeństwa na kontynencie. Dochodzą do nas coraz częściej sygnały, że prawa mniejszości są łamane, zwłaszcza w regionie Środkowo- Wschodniej Europy. Pogarszająca się pozycja mniejszości polskiej na Litwie doprowadziła do napiętych stosunków między obydwojma krajami. Ten konflikt między krajami, które są członkami NATO i UE może zagrażać stabilności na północno-wschodnich krańcu Unii Europejskiej.

Komunizm

Mapa etniczna Europy Środkowo- Wschodniej w ciągu XX wieku zmieniała się bardzo – głównie z powodu dwóch wojen światowych i polityki komunizmu. Podczas wojen mniejszości narodowe i etniczne były często ofiarami czystek. Za czasów komunizmu mniejszości musiały dopasowywać się językowo i kulturalnie do większości. Plan zakładał, żeby poprzez „uniformizację” i „homogenizację” stworzyć ostatecznie „nowego człowieka” – bez narodowości i tożsamości etnicznej. Podczas komunizmu czystki etniczne przeprowadzano często niegwałtownie i po cichu.

Wyjątki stanowiły Jugosławia, Czechosłowacja czy ZSRR, które „oficjalnie” były wielojęzyczne i wielokulturowe.

Pod koniec lat 80-tych na nowo rozgorzały stare kwestie różnic narodowościowych i etnicznych. W byłej Jugosławii napięcia na tle etnicznym między mniejszościami w Bośni i Kosowie doprowadziły do masakr i czystek etnicznych.

Paryska Karta Nowej Europy

Po upadku komunizmu społeczność międzynarodowa próbowała ostatecznie uregulować demokratycznymi metodami kwestię mniejszości etnicznych w Europie. Karta Paryska z 1990 roku mówi wyraźnie, że w całej Europie mniejszości etniczne i narodowe mają prawo używać swoich języków i rozwijać swoją kulturę. Gremia europejskie, jak np. OBWE, podpisały się pod postanowieniami paryskiego układu. Jednakże, dzisiaj znowu dochodzi do łamania praw mniejszości narodowych w Europie Środkowo-Wschodniej.

Polacy na Litwie

Sytuacja mniejszości polskiej na Litwie jest aktualnie szeroko dyskutowana na szczeblu społeczności międzynarodowej. Mniejszość polska na Litwie wynosi 230.000 osób (co stanowi ok. 8% społeczeństwa litewskiego) i zamieszkuje głównie rejon Wilna, stolicy państwa litewskiego. Cały region jest bardzo specyficzny, ponieważ obok mniejszości polskiej mieszka tam wiele innych przedstawicieli mniejszości narodowych. To wyjaśniałoby negatywne podejście władz Litwy do mniejszości polskiej. Polacy skarżą się na to, że nie mogą swobodnie komunikować się w swoim języku ojczystym oraz na to, że nauka na poziomie podstawowym w języku polskim zastępowana jest przez język litewski.

Ostatecznie Warszawa zaczęła krytykować stronę litewską za dyskryminację miejscowych Polaków. W odpowiedzi Litwa oskarżyła Polskę, że ta miesza się w jej sprawy wewnętrzne. W ostatnich miesiącach (2011) sytuacja popsła się do tego stopnia, że Minister Spraw Zagranicznych Radosław Sikorski i Audronius Azubalis nie rozmawiają ze sobą. Napięcie wzrosło, gdy w maju 2011 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka wziął stronę Litwy w sprawie, którą przeciwko Litwie wniosło pewne małżeństwo –mąż był Polakiem, żona litewską Polką. Para chciała, żeby w oficjalnych dokumentach litewskich nazwisko męża mogło być zapisywane oryginalnie po polsku. Do tej pory władze Litwy nie zgadzały się na zapisywanie imion i nazwisk w nie litewskim alfabecie w oficjalnych dokumentach państwowych . Sąd przyznał, że może to powodować późniejsze formalne problemy, bo nazwiska obu małżonków będą teraz inaczej zapisywane w dokumentach polskich i litewskich. Jednakże, mimo to, Trybunał postanowił poprzeć Litwę w tej kwestii.

Kwestie bezpieczeństwa

Relacje polsko-litewskie z powodu napięcia w sprawię mniejszości polskiej nabrały własnego niekontrolowanego rozpędu, ponieważ teraz stawką jest już nie tylko dalszy rozwój połączeń energetycznych i transportowych, ale też bezpieczeństwo wojskowe, w ciągle niespokojnym regionie bałtyckim. Polska armia odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa państwom Bałtyckim.

Poza dyskusją pozostaje natomiast kwestia polskich patroli lotniczych nad Bałtykiem korzystających z litewskiej bazy w Siauliai. Mimo że stosunki są napięte, to jednak polskie samoloty mogą nadal używać baz do patrolowania w ramach NATO przestrzeni powietrznej nad krajami bałtyckimi.

Bruksela i Waszyngton są coraz mniej zadowolone z tej napiętej sytuacji między obydwoma krajami. Zaniepokojona jest też neutralna Szwecja. Dlatego na Litwę został wysłany Komisarz do Spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Kurt Vollebaek, żeby wyciszyć/uspokoić konflikt. Na razie nie udało mu się osiągnąć niczego zadowalającego. Litwini poinformowali go, że nie może liczyć na zmianę prawodawstwa przez litewski Sejmas w kwestii praw miejscowych Polaków.

Kwestie bezpieczeństwa w tym regionie Europy są tak wielkie, że sprawa mniejszości polskiej na Litwie wymaga poważniejszych mediacji i negocjacji.